

POLİTİKA NOTU
MAYIS 2020

YENİ İNFAZ DÜZENLEMESİ VE OLASI SONUÇLARI

Yönetici Özeti

Adalet Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de;

- 263 kapalı ceza infaz kurumu,
- 76 müstakil açık ceza infaz kurumu,
- 4 çocuk eğitim evi,
- 9 kadın kapalı,
- 7 kadın açık,
- 7 çocuk kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam **366** ceza infaz kurumu bulunuyor.

Toplam kapasitesi **233 bin kişi** olarak açıklanan **cezaevlerinde bulunanların 294 bin olduğu** düşünülürse, bu sayısının toplam kapasitenin çok üzerinde olduğu görülmektedir.

7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 14.04.2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Kanunun çıkma sebebi olarak, Koronavirüs sebebiyle ortaya çıkan risklerin mahkûmları tehdit etmesi gösterilmektedir. Türkiye’deki ceza infaz müesseselerinden Açık Cezaevi kurumlarında bulunan 45 bin kişinin ve Kapalı Cezaevi kurumlarında bulunan 45 bin kişinin dışarı çıkması beklenmektedir ve **şimdiye kadar 80**

bin kişi bu düzenleme ile ceza infaz kurumlarının dışına çıkmıştır. Bu yasa, bir infaz yasası düzenlemesi gibi görünse de sonuçları bakımından bir af yasası anlamına gelmektedir. Toplumsal hafızada “Rahşan Affı” olarak travmatik bir yer tutmuş olan af sonrasında bile cezaevlerinden çıkan kişi sayısı 30 bin iken bu yasa sonrası dışarı çıkacak olan kişi sayısı 90 bindir.

Toplumun her kesimini etkileyecek olan bir yasanın yapım süreçlerinin, toplumun en azından yarısını temsil eden muhalefet partilerinin katılımı olmadan yürütülmesi, zaten iktidara güven duymayan toplum kesimlerinin devlete, adalete ve bu yasanın hazırlanmasına temel olduğu iktidar tarafından iddia edilen iyi niyete duyulan güven hissini de zayıflatacaktır.

Türkiye’de var olan yargıya güvensizlik ve cezasızlık algısı, insanları suç işlemekten alıkoymaktan oldukça uzaktır. Adaletsizlik hissini toplumda giderek daha yaygın hale gelmesi, özellikle ekonomik daralma dönemlerinde insanlardaki çaresizlik hissini de artmasıyla, suça yönelmeye davet eder niteliktedir.

Yasayla Gelen Değişiklikler

Koşullu Salıverme

Hükümlü kişi cezasını çekerken iyi hal gösterdiğinde, kanunun değişiklikten önceki haline göre; cezasının 2/3'sini ceza infaz kurumu içinde infaz etmektedir. Yani, 15 yıl ceza almış kişi 10 yıl cezasını cezaevinde infaz ettikten sonra koşullu salıverme yasasından faydalanabilmiştir. Yeni düzenleme ile birlikte bu oran $\frac{1}{2}$ olarak değiştirilmiştir.

Böylece, 15 yıl ceza almış kişi 7 yıl 6 ay cezasını çektikten sonra iyi hâl şartlarını sağlaması durumunda dışarı çıkabilecektir.

Koşullu salıverme şartlarında yapılan değişikliğe göre:

- ▶ Terör suçları
- ▶ Uyuşturucu madde imalatı ve ticareti suçları
- ▶ Cinsel saldırı ve istismar suçları
- ▶ Kasten öldürme ve yüzün sürekli değişmesine neden olacak yaralama suçları
- ▶ Kadına karşı şiddet suçları
- ▶ İşkence ve eziyet suçları
- ▶ Özel hayatın gizliliğinin ihlali suçları

▶ Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları

▶ Mit Kanununa muhalefet

dışındaki suçlarda koşullu salıverilme oranı 2/3'ten $\frac{1}{2}$ 'ye, mükerrirler ve örgütlü suçlar bakımından infaz oranı 3/4'ten 2/3'e indirildi.

Denetimli Serbestlik

Yeni düzenlemelerle birlikte, denetimli serbestlik kanunda da bazı değişiklikler yapılmıştır. Denetimli serbestlik kanununa göre, cezası infaz olunan kişi cezasının son bir yılını denetimli serbestlik çerçevesinde dışarıda infaz edebilmekteydi. **Yapılan değişiklikle birlikte 30. 03. 2020 tarihine kadar işlenmiş suçlarda, cezaevinden çıkan kişi cezasının son 1 yılını denetimli serbestlik düzenlemesine göre dışarıda infaz etmek yerine son 3 yılını dışarıda infaz edebilecektir.** Buna göre, 10 yıl ceza almış bir kişi, koşullu salıverme şartı uygulandığında 5 yıla düşen cezasına 3 yıllık denetimli serbestlik yasası da uygulandığında iki yıl cezaevinde

kaldıktan sonra, cezasının kalan 3 yılını denetimli serbestlik sistemi kapsamında, cezaevi dışında infaz edebilecektir.

Denetimli serbestlikten faydalanamayacak olan istisna suçlar koşullu salıverme istisnaları ile aynıdır. Türkiye’de şu anda Denetimli Serbestlik sisteminin içinde bulunan 450 bin civarında kişi olduğu iddia edilmektedir. (Adalet Bakanlığı en son 2018 senesinde bu konuda bir rapor yayınladığı için 450 bin rakamına projeksiyon yaparak ulaşılmıştır). Halihazırda, kapalı ceza evlerinde bulunan **7 bin kişinin tahliyesi**, denetimli serbestlik yasasından faydalanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tartışmalı Alanlar

Bu düzenleme, şekil yönünden bir kanun düzenlemesi gibi görünse de pratikte bir af yasası etkisi yaratmaktadır. 90 bin mahkûm dışarı çıkacak ve rehabilite olup olmadıklarına bakılmaksızın topluma karışacaklardır. Son günlerde ceza infaz yasasındaki değişiklikler sayesinde dışarı çıkan kişilerin işlediği cinayet haberleri toplumda rahatsızlık ve güvensizlik hissi yaratmaktadır. Adaletin tesis edilemediği algısının yaygınlaşması hem devletin hem de toplumun işleyişini bozacak bir güce sahiptir. Bu kadar ciddi sonuçlar doğurabilecek bir

yasa değişikliğinin Meclis’te, bütün partilerle ortak diyalog sonucunda ortaya çıkması ve toplumun farklı kesimlerinin yasa konusunda müsterih olmasının sağlanması gerekmektedir. Fakat, iktidar bu kadar önemli sonuçlar doğurabilecek bir konuda uzlaşma aramamış, “yaptım oldu” mantığı ile meclis çoğunluğunu kullanarak düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin komisyonda 70 madde için verdiği 210 değişiklik önerisinin hiçbirini dikkate alınmamıştır. Sadece kamuoyunda, “Cumhurbaşkanı’na hakaret suçunun hapis ile sonuçlanması” olarak bilinen maddeye düşülen şerh dikkate alınmış ve bu madde yasalaşmamıştır. Üretilen politikaların başarısı, politikaların rasyonalitesine bağlı olduğu kadar, toplumsal paydaşların sürece katılım sağlayarak var olan problemin farklı yönlerini ortaya koyabilmelerine ve bu çeşitli bilgi girdilerine uygun çözümler ortaya koyulabilmesine de bağlıdır. Toplumun her kesimini etkileyecek olan bir yasanın yapım süreçlerinin, toplumun en azından yarısını temsil eden muhalefet partilerinin katılımı olmadan yürütülmesi, zaten iktidara güven duymayan toplum kesimlerinin devlete, adalete ve iktidar tarafından bu yasanın hazırlanmasına temel olduğu iddia edilen iyi niyete duyulan güven hissini de zayıflatacaktır.

Eşitliğe Aykırılık

İktidarın iddialarına göre infaz düzenlemesi ile dışarı çıkacak olan mahkumlarla birlikte Koronavirüs riski azaltılmış olacaktır. Nihayetinde, hükümlü kişiler insan haklarından mahrum bırakılamayacak, yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü hakkının korunması gereken kişilerdir. Bu sebeple, canice olmayan suçlardan cezaevlerinde yatan kişilerin salınması bu hakların korunması açısından isabetli bir karar gibi görünmektedir. Fakat, Türkiye’de hakkında hüküm verilmemiş toplam 110 bin tutuklu bulunmaktadır. Yargı sistemi içinde tutukluluk, tedbir olarak kullanılması gereken bir araç iken, gelineen noktada tutukluluk sürelerinin uzunluğu nedeniyle bu araç, ceza niteliği taşır hale gelmiştir. Bir diğer ifadeyle hakkında kesinleşmiş hüküm bulunan tutuklular serbest kalmış, henüz suçlu oldukları kanıtlanamamış insanlar Covid-19 riski ile başbaşa bırakılmışlardır. Bu durum yukarıda belirtilen istisna halleri düşünüldüğünde, tedbir amaçlı tutukluluğun hüküm kararı beklenmeden kesinleşmiş bir ceza olarak görüldüğünü göstermektedir.

Masumiyet karinesi göz ardı edilmekte ve anayasanın eşitlik ilkesine aykırı davranılmaktadır. Kanunla ilgili önemli tarihsel istisnalardan biri ise MİT kanununa muhalefetin infaz düzenlemesi kapsamında muaf

olmasıdır. Şimdiye kadar Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yapılan hiçbir infaz düzenlemesinde **MİT kanununa muhalefet suçu** düzenlemeden muaf tutulmamıştır. Özellikle de Cumhurbaşkanı’nın “Devlet sadece kendisine karşı işlenen suçları affedebilir” çıkışı düşünüldüğünde, bu durum bir tutarsızlık göstergesidir.

Toplumsal Sorunlar

Yeni düzenleme ile birlikte 90 bin kişinin dışarıya çıkması azımsanamayacak toplumsal sonuçlar doğuracaktır. Dışarı çıkacak olan kişiler arasında yolsuzluk, hırsızlık, evrakta sahtecilik, rüşvet, gasp, hürriyeti tahdit, yaralama gibi suçlardan cezaevlerinde bulunan kişiler olması dikkat çekicidir. Bu kişilerin cezaevine girmelerine sebep olan suçları ile ilgili yeterli cezayı çekip çekmedikleri, daha da önemlisi, rehabilite olup olmadıkları tartışma konusudur.

Kamuoyunda “Rahşan Affı” olarak bilinen af yasası sayesinde dışarı çıkan kişilerin kısa bir süre içinde cezaevlerine geri döndükleri bilinmektedir. O dönemde cezaevlerinde 74 bin kişi bulunmaktayken afla beraber 30 bin kişi dışarı çıkmıştır. 40 bine düşen cezaevlerindeki mahkûm sayısı yalnızca üç yıl içinde 64 bine yükselmiştir. Bu tarihsel gerçeklik göstermektedir ki,

suç işleyen kişiler kendilerini suç işlemeye iten siyasal ve ekonomik altyapı varlığını sürdürdükçe suç işlemekten alıkonulamayacaktır.

Türkiye’de var olan yargıya güvensizlik ve cezasızlık algısı sebebiyle insanlar suç işlemekten imtina etmemektedirler. Adaletsizlik hissinin toplumda giderek daha yaygın hale gelmesi, özellikle ekonomik daralma dönemlerinde insanlardaki çaresizlik hissinin de artmasıyla suça yönelmeye davet eder niteliktedir.

Sonuç

Bu yasa, bir infaz yasası düzenlemesi gibi görünse de sonuçları bakımından bir af yasası anlamına gelmektedir. Toplumsal hafızada “Rahşan Affı” olarak travmatik bir yer tutmuş olan af sonrasında bile cezaevlerinden çıkan kişi sayısı 30 bin iken bu yasa sonrası dışarı çıkacak olan kişi sayısı 90 bindir. Rahşan Affı’ndan sonra üç yıl içinde cezaevlerinin tekrar dolmuş olması bilinmesine rağmen, bu düzenleme neticesinde nasıl bir sonuçla karşılaşılacağı bir muammadır. Bu kadar ciddi etkileri olması beklenen bir yasanın yapım süreçlerine iktidar ittifakından başka bir toplumsal paydaşın dahil edilmemesi hem toplumsal güven açısından hem de düzenlemenin ulaşabileceği başarı bakımından riskler yaratmaktadır.

Yasanın etkileneni olan toplumun suç işlememiş kesimleri, yasa sonucu dışarı salınacak olan kişilerin yaratacağı etkiden tedirgin olmaktadır.

Eğer bu düzenleme ceza yasalarının ağırlığı dolayısıyla yapıldıysa, bu kanunlarda değişiklik yaparak istenilen sonuca ulaşmak mümkünken geçici maddelerle, geriye dönük uygulamalarla meselenin esası ıskalanmaktadır. Bu kanunlar bütün ülkeyi ilgilendirdiği için yapılması istenilen değişikliklerle ilgili toplumun her kesiminin fikri alınmalı, bu kesimleri temsil etme yeteneğine sahip parti temsilcileri politika yapım süreçlerine dahil edilmelidir. Böylece, konu ile ilgili problemlerin tam olarak ne olduğu daha isabetli bir şekilde tespit edilebilecek, dolayısıyla, doğru sonuca gitmek için gerekli bilgi girdisi sağlanmış olacaktır.

ÖNERİLERİMİZ

Devletin cezalandırmayla umduğu faydaların gerçekleşmesi ancak **sağlıklı bir infaz sistemine** bağlıdır. Caydırıcılık ve hukuka güven gibi birçok yararının yanında, cezanın modern hukuktaki nihai amacı suçlunun ıslahını sağlamaktır. Dolayısıyla bunu gerçekleştirebilmek için de infaz sisteminin suçludan intikam alma değil onu ıslah etme temelinde tasarlaması gerekir.

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının tesisi için yargı sisteminde gereken reformlar yapılmadıkça ve ekonomik durum ve eğitimin seviyesi gibi suç oranlarında hızlı artışa neden olan sosyolojik nedenler ortaya konup çözüm üretilmedikçe, sık aralıklarla yapılacak olan mevzuat değişiklikleri sorunları sadece ötelemekten ileriye geçemeyecek; sistematik problemlere kalıcı çözümler getirmeyecektir.

İyi hâlli olmanın ölçütü ve kriterleri somut olarak ortaya konmadığı ve iyi hâlin tekrar kazanılacağı süreler makul bir seviyeye indirilmediği takdirde keyfi ve haksız uygulamalar ortaya çıkacaktır.

Ceza İnfaz Kanununda yapılan değişikliklerin; cezaların azaltılması veya tutuklama tedbirinin tatbikinin zorlaştırılması, tehlikeli salgın hastalıktan dolayı tutukluların salıverilmesi ile ilgili bir hüküm içermediği görülmekle birlikte, koşullu salıverilme oranları ile denetimli serbestlik sürelerinde hükümlüler lehine yapılan değişikliklerin tutuklular yönünden de gözetilmesi gerekeceği, tutukluların almaları muhtemel cezalar üzerinden infaz hesaplaması yapılarak, tutukluluk süresi mahsup edildiğinde infaz aşamasında fiilen ceza evinde geçireceği sürenin çok az kalacağı veya hiç kalmayacağının tespit edilmesi durumunda, tutukluluk hallerine son verilmesi isabetli olacaktır.

"Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün internet sitesinde yapılan, "Öngörülemeyen şekilde artan hükümlü ve tutuklu mevcudunun karşılanması amacıyla; önümüzdeki 5 yıllık kısa vade de 191 ceza infaz kurumu yapımı planlanmış olup, bu ceza infaz kurumlarının tamamlanmasını müteakip 125 bin 422 kişilik kapasite artışı sağlanacaktır." ifadesi önemlidir ancak **5 yıl içinde 125 bin 422 kişilik 191 yeni ceza infaz kurumu yapımının planlamasının mevcut sorunları çözmeyecektir.** Yeni ceza infaz kurumlarına değil, hükümlü ve tutukluların infaz ve ıslahının yanı sıra, her türlü eğitim, iyileştirme, sportif ve iş

yurdu faaliyetlerinde bulunabilecek ortamın sağlanması, tahliyelerinde yararlı bir insan olarak topluma yeniden kazandırılmasının önündeki engellerin kaldırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu kapsamda infaz çeşitliliğinin artırılması ve infaz sitemine 60 yaş üstü mahkûma evde infaz, hamile ve çocuklu bayanlara aile hayatını koruyan infaz, ekonomik suçlara ekonomik ceza, uyuşturucu bağımlılarına önce tedavi sonra infaz, engelli mahkûma uygun infaz, elektronik kelepçenin kapsamının genişletilmesi, kamu hizmeti ile infaz siteminin genişletilmesi, gece infaz, hafta sonu infaz, iş yurtlarda gündüz çalışarak infaz gibi infaz çeşitlerinin kanun kapsamına alınması toplum yararı açısından daha doğru olacaktır.

Yapılan alan araştırmaları mesleki eğitime sahip olmayan ve **iş bulma olanağı bulunmayan eski hükümlülerin** önemli bir oranının tahliyeyi takip eden kısa süreler içinde yeniden suç işleyerek ceza infaz kurumuna geri döndüklerini ortaya koymaktadır.

Suç işlemiş kişilerin, sosyal hizmetlerden yeterli ölçüde faydalanması sağlanarak bu kişilerin toplumsallaşmalarına katkıda bulunacak önlemler alınmalıdır.

Cezaevi sonrası sürece gelindiğinde ise, özellikle iyi işleyen ve STK'ların yetkilendirildiği koruma mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalar

aracılığıyla mahpusluk sonrası kişilerin sosyal yaşama yeniden uyumunu sağlamak için psiko-sosyal destek programlarına ve bireysel takibi sağlayacak koruma programlarına ihtiyaç vardır. Mevcut sistemdeki koruma kurullarının etkisinin sınırlı kalmasının temel sebebi, bu sürece gelindiğinde kişilere (cezaevi süresince) yeterli toplumsallaştırıcı müdahalelerin uygulanmıyor olması ve kişinin yeterli mesleki becerilerle donatılmamış olmasıdır. Aynı zamanda bütüncül toplumsallaştırıcı yaklaşımın, denetimli serbestlik bağlamında da geliştirilmesi ve bireysel psiko-sosyal programların daha hedef ve birey odaklı uygulanması gerekmektedir.

Kamu düzeni ve güvenliliğinin AK Parti ile MHP arasındaki ittifaka kurban edildiği açıkça görülmektedir. Alınan tedbirlerin, suçluları Korona'dan korumayı amaçlamadığı, MHP'ye verilen sözlerin bir icabı olduğu görülmektedir. AK Parti bu sözü tutabilmek için Korona'yı fırsat olarak görmüştür.

Adalet ve İçişleri Bakanlığı'na çağrıda bulunuyoruz; erken salınan suçlular ile ilgili bir gözlem evi oluşturulması ve bu kişilerin ilerleyen günlerdeki adli sicilleri ile ilgili düzenli olarak kamuoyunu bilgilendirmesi talep ediyoruz.

- İlgili bakanlıkları ve sivil toplum kuruluşları ile proje bazlı işbirliğine davet ediyoruz. Yapılan düzenleme ile

hapishaneden çıkan kişilerin toplumsal hayata karışabilmesi için gerekli destek sağlanmalı ve ıslah süreçleri bu projeler sayesinde güçlendirilmelidir.

Bununla birlikte uzun tutukluluk sürelerinin cezaevlerindeki insanlar için bir statü sorunu yarattığı, bu durumun çözülebilmesi için tutukluluk halinin bir istisna olması gerektiği, özellikle siyasi içerikli davalarda yargılamaların hızlanmasının elzemdir.

Tutuklu olarak içerde bulunan 110 bin kişi için mahkeme süreçlerinin hızlandırılarak adaletin tecelli etmesi sağlanmalı, suçlular cezasını çekmeli, masumlar ise acil olarak serbest bırakılmalıdır.